

Obsah

Úvod—15

7

I Substantivum (podstatné jméno)—21

1 Vymezení pojmu substantivum, kritéria určení—23

1.1 Znaky substantiv—23

1.1.1 Jméno, subjekt/objekt – přirozená kategoriální neostrost—27

1.1.2 Poznámky k pomezí substantiv a dalších slovních druhů—33

1.2 Konkrétum : abstraktum—38

1.3 Apelativum : proprium—40

1.4 Substantivum s plným : omezeným číselným paradigmatem—43

II Rod—45

1 Vymezení pojmu rod—47

2 Přiřazení gramatického rodu substantivu—52

2.1 Přiřazení gramatického rodu podle zakončení základní formy slova—52

2.2 Přiřazení gramatického rodu analogicky podle jiného substantiva blízkého významu—56

2.3 Přiřazení gramatického rodu tzv. podle smyslu—57

2.4 Přiřazení gramatického rodu podle výrazu určujícího gramatické kategorie—57

3 Motivovanost gramatického rodu—62

4 Prostředky vyjádření přirozeného rodu (pohlaví, sexu)—66

4.1 Slovo tvorné procesy – přechylování—70

4.1.1 Substantiva s omezeným přechylováním—70

- A Substantiva s přechylováním limitovaným jazykovými faktory—70
 - A.a Substantiva rodového typu *host* (*choť, mistr*)—71
 - A.b Substantiva rodového typu *jedinec* (*jednotlivec, zárodek, potomek, kříženec*)—74
 - A.c Substantiva rodového typu *sourozenec*—77
 - A.d Substantiva rodového typu *retrív, doga* (*perská modrá, turecká van*)—79
 - A.e Substantiva rodového typu *lenoch, chudák*—82
- B Substantiva s přechylováním ovlivněným mimojazykovými faktory—85
 - B.a Substantiva rodového typu *voják* (*policista, prezident, premiér, mafián, bezdomovec*)—85
 - B.b Substantiva rodového typu *učitel(-ka)*—88
 - B.c Substantiva rodového typu *truhlář* (*tesař, zedník, instalatér*)—90
 - B.d Substantiva rodového typu *pedikér(-ka)*—91
 - B.e Substantiva typu *prostitut(-ka)*—92
 - B.f Substantiva typu *model(-ka)* (*manekýn[-ka]*)—94
 - B.g Substantiva typu *hosteska* (*baletka, mažoretk, akvabela*)—98
 - B.h Substantiva typu (*zdravotní*) *sestra*—101
 - B.i Substantiva typu *vodník, jezinka, smrt*—103
 - B.j Substantiva typu *fordka, medour*—105
- 4.1.2 Substantiva s relativně neomezeným přechylováním—107
 - C.a Substantiva rodového typu *pacient(-ka)*—107
- 4.2 Tvaroslovné prostředky—112
 - 4.2.1 Substantiva s omezeným kolísáním rodu (rodově určujícího paradigmatu)—113

	D.a Substantiva typu <i>drbna</i> —113	
	D.b Substantiva typu <i>tlučhuba</i> —115	
	D.c Substantiva typu <i>fiflena, bačkora, bábovka, paprika</i> —116	
4.2.2	Substantiva s kolísajícím rodem (rodově určujícím paradigmatem)—119	
	E.a Substantiva typu <i>držgrešle</i> —119	
4.3	Morfosyntaktické prostředky vyjádření rodu – kongruence—121	
4.3.1	Bezrodost a rodovost zájmen jako jmenných alternantů—125	9
5	Gramatický rod z perspektivy Českého národního korpusu—127	
6	Shrnutí ke kapitole o rodu substantiv—128	
III	Životnost—135	
1	Vymezení pojmu životnost—137	
2	Motivovanost gramatické životnosti a faktory ovlivňující její distribuci—138	
2.1	Formální a sémantické faktory ovlivňující distribuci životnosti—139	
2.1.1	Životnost, sémantická živost a personálnost—140	
2.2	Pragmatické faktory ovlivňující distribuci životnosti—142	
2.3	Dynamika hodnot kategorie životnosti—143	
2.4	Životnost nesklonných substantiv—143	
2.5	Podmínky distribuce životnosti a jejich efekt – shrnutí—145	
3	Formální charakteristiky životných/neživotných substantiv (určení gramatické životnosti)—146	
3.1	Formy a funkce vyjádření životnosti—146	
3.2	Životnost substantiv s kolísáním životnosti převážně formálního rázu—147	
	A Kolísání životnosti substantiv odvozených—147	
	A.a Substantiva životnostního typu <i>činitel</i> —147	

- A.b Substantiva životnostního typu
sčítanec—154
 - A.c Substantiva životnostního typu
uzenáč—158
 - B Kolísání životnosti substantiv
neodvozených—161
 - B.a Substantiva životnostního typu *sled'*—161
 - B.b Substantiva životnostního typu
kulich—165
- 10 3.3 Životnost substantiv s kolísáním životnosti ovlivněným
převážně charakterem referenčních objektů—167
 - C Kolísání životnosti substantiv
odvozených—167
 - C.a Substantiva životnostního typu
kříženec—167
 - C.b Substantiva životnostního typu
zmijovec—170
 - C.c Substantiva životnostního typu
ledoborec—171
 - C.d Substantiva životnostního typu
mutant—174
 - C.e Substantiva životnostního typu
hybrid—176
 - D Kolísání životnosti substantiv
neodvozených—178
 - D.a Substantiva životnostního typu *bacil*—178
 - D.b Substantiva životnostního typu *korál*—182
- 3.4 Životnost substantiv s převahou kolísání životnosti
motivované denotačně (přisouzením rysu živosti)—184
 - E.a Substantiva životnostního typu *robot*—184
- 3.5 Životnost substantiv s převahou pragmaticky
podmíněného kolísání životnosti.—186
 - F Životnost substantiv synchronně
odvozených—186
 - F.a Substantiva životnostního typu *křemenáč*,
klouzek—186
 - G Životnost substantiv synchronně
neodvozených—189

	G.a Substantiva životnostního typu <i>hřib</i> —189	
3.6	Životnost výsledků transonymizačních procesů (přenesení vlastního jména)—190	
	H Kolísání životnosti substantiv neodvozených—190	
	H.a Substantiva životnostního typu <i>Jupiter</i> —190	
	H.b Substantiva životnostního typu <i>Pluto</i> —198	
4	Životnost maskulin z perspektivy Českého národního korpusu—202	11
5	Shrnutí ke kapitole o životnosti maskulinních tvarů substantiv—203	
IV	Číslo—209	
1	Vymezení pojmu gramatické číslo—211	
2	Vyjádření gramatického čísla—212	
3	Motivovanost gramatického čísla—216	
4	Sémantika gramatického čísla—218	
5	Gramatické číslo substantiv—220	
	5.1 (Ne)počitatelnost substantiv/substancí—220	
	5.2 Generické užití gramatického čísla—222	
	5.3 Pluralia (tantum), substantiva pomnožná—224	
	5.4 Substantiva s převahou tvarů plurálových—226	
	A.a Substantiva číselného typu <i>orgie</i> —227	
	A.b Substantiva číselného typu <i>krvinky (humna)</i> —227	
	A.c Substantiva číselného typu <i>kalhoty (neštovice, játra)</i> —228	
	A.d Substantiva číselného typu <i>dějiny (mluvidla, data)</i> —230	
	5.5 Singularia (tantum)—234	
	5.5.1 Substantiva hromadná (kolektiva)—234	
	5.5.2 Substantiva látková—236	
	5.5.3 Abstrakta (podstatná jména abstraktní)—237	
	5.5.4 Vlastní jména (propria)—239	
	5.5.5 Unika—240	
	5.6 Substantiva s převahou tvarů singulárových—241	

	B.a Substantiva číselného typu <i>ječmen (mlha)</i> —241
	B.b Substantiva číselného typu <i>žula (sýr)</i> —242
	B.c Substantiva číselného typu <i>křoví (hmyz)</i> —244
	B.d Substantiva číselného typu <i>vzduch (pepř)</i> —245
12	6 Gramatické číslo z perspektivy Českého národního korpusu—248
	7 Shrnutí ke kapitole o gramatickém čísle substantiv—249
	V Pád—253
	1 Vymezení pojmu pád—255
	2 Charakteristika jednotlivých pádů—259
	2.1 Nominativ (1. pád)—259
	2.1.1 Substantivnost a nominativnost neslovesného členu struktur nevyhraněné povahy—261
	2.1.2 Substantivum, nominativ, subjekt, agens, téma—263
	2.1.3 Nominativ verbo-nominálního predikátu—265
	2.1.4 Nominativ v pozici akuzativu, nominativní objekt—269
	2.1.5 Nominativ místo vokativu—269
	2.1.6 K předložkám s nominativem—272
	A Výrazy <i>kontra</i> , <i>versus</i> —274
	B Výraz <i>anti</i> —276
	C Výraz <i>à la</i> / <i>a la</i> —278
	D Výrazy <i>in</i> , <i>ad</i> —280
	E Výraz <i>via</i> —283
	F Výrazy <i>viz</i> , <i>srovnej/srov.</i> —283
	G Výraz <i>místo</i> —287
	H Výraz <i>směr</i> —288
	I Výrazy <i>k problému</i> , <i>k tématu</i> , <i>ve věci</i> —289
	2.2 Genitiv (2. pád)—290
	2.2.1 Genitiv adnominální—291

A	Genitivní přívlastek neshodný—	291
B	Genitiv kvantitativní—	292
2.2.2	Genitiv adverbální—	294
2.2.3	Předložky s genitivem—	296
2.3	Dativ (3. pád)—	297
2.3.1	Volný dativ—	298
2.3.2	Předložky s dativem—	299
2.4	Akuzativ (4. pád)—	300
2.4.1	Dynamika akuzativu—	301
2.4.2	Sémantika akuzativu—	302
2.4.3	Nominativní forma v akuzativní pozici—	303
2.4.4	Předložky s akuzativem—	304
2.5	Vokativ (5. pád)—	305
2.5.1	Dynamika vokativu—	307
2.5.2	Vokativ citovací—	309
2.5.3	Nominativ-vokativ—	310
2.6	Lokál (6. pád)—	310
2.6.1	Lokál objektový—	311
2.6.2	Lokál adverbální—	311
2.6.3	Předložky s lokálem—	312
2.7	Instrumentál (7. pád)—	313
2.7.1	Instrumentál objektový—	314
2.7.2	Instrumentál adverbální—	315
2.7.3	Instrumentál v subjektové nominální frázi (a pozicích obdobných)—	316
2.7.4	Agentní instrumentál v pasivních konstrukcích—	319
2.7.5	Instrumentál verbo-nominálního predikátu—	319
2.7.6	Předložky s instrumentálem—	322
3	Shrnutí ke kapitole o pádu—	323
Závěr—		327
Resume—		332
Literatura—		336
Seznam zkratk a značek—		343
Annotation—		345
Věcný rejstřík—		347